

16.

KNIHA ROŽMBERSKÁ. (První polovina 14. století.)

V první polovici 14. století agenda ústředních instancí státního aparátu vzrostla u nás tak, že byla poptávka po pravidlech, jimiž se chod těchto úřadů měl řídit. Nejcitelnější byl tento zjev u šlechtických soudů sněmovního charakteru, jimiž byly v Čechách i na Moravě t. zv. soudy zemské, na kterých si šlechta — jak sama říkala — podle starých obyčejů „svobodně nalézala právo“. Živelně objevila se tak ve 14. století soukromá sepsání českého práva, především práva šlechtického („zemského“) s hlavním cílem, zaznamenati pravidla jednání i rozhodování především u pražského zemského soudu. Máme tu první české právní knihy.

Nejstarší z nich je t. zv. Kniha rožmberská nazývaná tak proto, že buď vznikla anebo alespoň byla v používání u náčelníka panského rodu Rožmberků, snad u toho z nich (Petra z Rožmberka), jenž je v této době nejvyšším zemským sudím.

Tato pozoruhodná právní památka je psána českým jazykem a je tak nejstarším plodem světské české prózy. Zachycuje starodávné právní obyčeje, které svým původem náležejí dobám mnohem časnějším než nichž byly zapsány. Důležité je, že autor, jenž nám zůstává neznám, pokusil se s úspěchem přímo o systém těchto obyčejů, jak tomu nasvědčuje rozvržení látky v kapitoly, odborně právnícky pojaté.

Autor zřejmě chtěl sestavit příručku nejn nutnějších pouček pro soudní praxi. K tomu cíli zaznamenával a seřazoval do skupin (na př. na thema „půhon“ jednotlivé otázky, jež se na soudě naskyly a připojoval rady, které se mu zdály potřebné i poznámky o všelijakých právnických subtilitách a chýřistikách. V řadě bodů je Kniha rožmberská nikoli sbírkou norem právních (obyčejových), nýbrž spíše sbírkou rad zkušeného praktika. Jsou tu pokyny, jak nejlépe používat práva a jak nejlépe jednat v rámci možností, jež české právo skýtá. Je téměř zbytečné dodávat, že vše to psal autor s hlediska feudála, příslušníka vládnoucí třídy.

Kde měl autor materiálu hodně, tam se pokusil o zpracování (to je případ kapitoly o půhonech); jinde materiál náležitě ani neutřídil (na př. k instituci „vdání“) a opět jinde ani mnoho poučení nesebral (na př. o plnění). Buď autor sám nebo jiný uživatel rukopisné příručky vepisoval potom do textu změny a tam, kde byl materiál dosud málo zpracovaný, pokusil se jej doplnit a sestavit v souvislejší stati.

Ježto byl hned první elaborát velmi užitečný pro právní praxi, byl brzy horlivě opisován. A tím horlivěji byla opisována znění pozdější, zdokonalená. Ovšem téměř každý přepis (opis) znamenal vlastně — už při vzniku a ještě více potom při používání — pokus o zlepšení textu, což se dalo různými cestami. Text byl všelijak měněn, byly připojovány usuvky (interpolace) a byly připsovány poznámky, a to jednak mezi řádky, jednak na okraji (in margine, marginálie). Obsah příručky byl přizpůsobován znalostem, sklonům a zájmům uživatelů, byl vykládán a byl komentován.

Šlo tu o dlouhou řadu vysvětlivek, doplňků, oprav a věcných poznámek, leckdy se týkajících změn právního obyčeje, někdy však znamenajících jen pokus o jasnější formulaci a opět jindy obsahujících závažné podněty de lege ferenda. V některých případech šlo dokonce o poznámky neumělé, naivní, banální a zbytečné — právě takové, jak se běžně činí při studiu spisu příliš stručného, až temného a zabývajícího se látkou, která zčásti upadá už do zapomnutí. Neboť musíme si být vědomi toho, že autor Knihy rožmberské psal svou práci v době, kdy hospodářské poměry i společenské vztahy v naší zemi se rychle měnily, což mělo svůj odraz i v proměnách právních obyčejů a zejména v odumírání mnohých starých právních institucí.

Nejzávažnější byly asi změny, jež byly činěny v původních útržkovitých záznamech, ať již změny podnikal snad dodatečně autor sám nebo opisovatelé a další uživatelé příručky. Méně závažné, ale velmi charakteristické, jsou změny jevící se textovými a dikčními reduplikacemi rázu jaksi vysvětlovacího. Opisovatelé sice postupovali různě, avšak obyčejně se stávalo, že nový opisovatel začleňoval do souvislého textu všechno, co v předloze bylo napsáno na okraji nebo poznamenáno mezi řádky. Tím se stávalo, že rukopisy byly stále více od sebe odlišné a jednotlivé jejich texty se stávaly stále komplikovanějšími, oplývající nejen poznámkami a usuvkami, nýbrž i nedorozuměními a chybami.

Značné obtíže způsobil tento stav novodobé vědě. Tušilo se sice, že v Rožmberské knize jsou textové složky starší a mladší, přece však, probírala-li se jednotlivá ustanovení (články) anebo jejich skupiny (kapitoly), hledělo se na každou tuto složku obyčejně jako na text vyplývající v té podobě, jak se nám podává, z pera nebo z diktátu jednoho autora. Jak jsme viděli, je třeba tuto představu korigovat. Jen málokteré ustanovení (článek) je nám zachováno v podobě dané prvním autorem.

Povšechně lze celkový ráz této vzácné právní památky vyjádřiti asi tak, že tu jde o řadu

více méně nehotových a zlomkovitých záznamů o českém právu 1. polovice 14. století, záznamů, jež byly autorem samým i pozdějšími uživateli hojně opravovány a doplňovány. Sotva je správnou domněnka některými autory hájena, jakoby Rožmberskou knihu bylo lze rozložit na celé partie (kapitoly) od počátku různého původu a zejména různého stáří, vůbec pocházející od autorů různých generací a teprve dodatečně spojené v celek. Jsou tu jen, jak jsme naznačili, k původnímu textu jen starší a mladší vsuvky, přípisky, poznámky a jiné změny.

Ale i tak je jasné, že je velmi těžkým úkolem připravit pro tisk vědecké, t. zv. kritické vydání Rožmberské knihy. Je třeba, aby takovéto vydání přihlíželo ke všem zachovaným rukopisům této právní památky, avšak zároveň je nutné vyhnouti se tomu, aby takováto edice představovala snad jen mechanický souhrn toho, co je v rukopisech, nad to rozmnožený o přídatky a „opravy“ vydavatele. To totiž by v podstatě znamenalo pokračovati v tom postupu, jaký byl vlastní středověkým přepisovačům tohoto textu. Je třeba vyhnout se chybě, kterou lze vystihnout přirovnáním: představme si, že by někdo pořídil, bez bližšího vysvětlení, vydání učeného spisu se všemi margináliemi, přípisky a poznámkami, které po řadu let činil v rukopise autor i kritičtí členádi, kterým byl dán k zaujetí stanoviska. Byla by to edice velmi zmatená a v podstatě nekritická. Správnou cestu k edici naznačuje jedině řada předběžných dílčích analys, a to obsahových, právně historických, jež by byly věnovány jednotlivým kapitolám Rožmberské knihy. Jen tak zrekonstruujeme s určitou pravděpodobností původní text a oddělíme i příslušně zhodnotíme to, co bylo dodatečně přidáno.

Autor Rožmberské knihy znal velmi dobře prakticky všechny úseky právního života tehdejších Čech. Cenné je zvláště to, že nám zachytil soudobé české právo v jeho dynamice. Neomezuje se totiž (právě tak jako jeho doplňovatelé) na to, co právě v právu platí, nýbrž na mnohých místech upozorňuje na rozdíl práva starého (už neplatného) a práva nového (platného). A nad to mnohde zaujímá k platným obyčejům kritické stanovisko, zaznamenává, že správnější by bylo, kdyby právo upravovalo danou věc určitým způsobem, ježž ihned také formuluje.

Nikterak nezmenšuje hodnotu tohoto vynikajícího díla českého feudálního právnictví, že autor namnoze ještě zápasil s lidovým jazykem, jehož literární právnícké použití nebylo snadné. Právě s tohoto hlediska hodnotíme dnes Rožmberskou knihu kladně: první použití lidového jazyka v české právnícké literatuře bylo činem záslužným a svým způsobem pokrokovým.

Rožmberská kniha je zachována v celé řadě rukopisů ze 14. a 15. století. Nejstarší z nich uveřejnil Jan Gebauer v *Listech filologických*, roč. 1880.

Literatura o Rožmberské knize je nejnověji uvedena v monografii autora této chrestomatie „České kobyly pole“, Praha 1959, Rozpravy ČSAV. Srov. také ve Výboru z české literatury I., Praha 1957. — J. KLABOUCH, Městské právo v Rožmberské knize, Právně historické studie I., 1955, str. 111—121. — První publikace (částečná — jen partie o púhonech) s pokusem o výklad je z pera Frant. PALACKÉHO, Časopis Českého Musea, roč. IX., 1835, str. 413 a d. — Zapadlou prací k témuž tematú je stat Aug. SEBESTY, Čemu učí Kniha rožmberská o púhonech? Výroční zpráva vyš. gymnasia v Pelhřimově za školní rok 1888—1889. — Starší rozbor otázek, týkajících se Rožmberské knihy má H. JIREČEK, Příspěvky k literárnímu rozboru památníků práva slovanského v Čechách a na Moravě, Časopis Českého Musea, roč. 35—37, 1861—1863 (viz také, co má JIREČEK v knize „Právnícký život“, str. 73 a d.) — Jinak se výkladu jednotlivých míst z Rožmberské knihy nemohla vyhnout žádná právně historická práce, která se zabývala otázkami českého práva doby předhusitské. — Z pomůcek nezbytných k porozumění jazyka Rožmberské knihy nutno uvést „Slovníček staré češtiny“ od Františka ŠIMKA (Praha 1947) nezbytný i pro jiné staročeské texty této Chrestomatie. Jinou pomůckou tohoto druhu je Vincence BRANDLA „Glossarium illustrans Bohemico-moraviae historiae fontes“ (1876) a všeslovanský právně historický slovník H. JIREČKA s názvem „Prove“ (1904). — J. MARKOV, Svědčení púhonu a kontumační rozsudek, *Miscellanea historico-iuridica*, Praha 1940, str. 166-199.

I. O KOMORNÍCIECH NA PÓHON.

1. Ktož pojme komorníka Pražského na pónon, má právo ot něho dáti, jemuž poručeno jest je rozdávati, tři haléře; a ot pečeti, jenž zemskou pečť dává komorníkóm, právo dáti dva haléře; to je písari, jenž dskami vládne, nebo komuž poručie pečeti rozdávati.

2. V hrazské popravě právo jedniem komorníkem Pražským pohniti, proto že je v tej popravě, v niež pónon, a proto komorníku právo dáti dva a třiceti haléřov po cestě sěm i tam, doňudž sě nevrátí s pónona. A k svědčení pónona právo jest jemu dáti v hradě jedínú večeri a nazajtřie jedínú oběd a vicee nic.

3. V jiné popravě Pražská nemóže pohniti jedniem komorníkem do hrada, že¹ ta poprava má také komorníky toho suda.

4. V jinú popravu Pražská poprava:² komorníku Pražskému právo jest dáti za jeho chodbu³ šestdesát haléřov, to jest pět grošov, ježto pohnil; a chce-li pónod svú volí,⁴ aby on sám komorník Pražský dobyl sobě komorníka ot úřada tej popravu, v niež mu jest pohniti s ním,⁵ daj jemu pět grošov, ješto komorníka má jmieti menšieho úřada, a ztravu sěm a tam, doněvadž sě s pónona nevrátita. K svědčení pónona právo jima dáti v svéj hospodě jednú večereti i obědvati oběma.

5. Pakli pónod chce sám komorníka dáti Pražskému komorníku toho úřada, v kterémž kraji budeta pohniti; tehda pónod dáti má dva a třidceti haléřov za chodbu, že požene. An⁶ sě vyprav až do hrada, aby přišel pónonu svědčit: za to jeden groš dáti, až domov aby sě vrátil, vysvědčiv pónon; takéž druhý groš, to je za jeho ztravu.

6. Pakli pónod chce jemu ztravu dáti, tehda k svědčení do hrada i s hrada domov nedať jeho práva jedno⁷ dva a třidceti haléřov.

7. Když pojme komorníka na pónon pónod, jmá právo dáti panošu, aby dovedl komorníky, kde pohní a ztravu jim dáti po cestě, doňudž sě s pónona nevrátie, ač⁸ komorník nechce bez toho býti. Nepošle-li s ním, ani sám dovede jich, kde pohniti a proto pónon zameškán, i sšel.

8. Pakli chce komorník sám sě dovesti, aby pohnal bez přivedenie,⁹ o to móż pónod s komorníkem ujednati, že posly tepú podlé komorníkov. Když se všiem právem die, vesda pónon prošel.

9. Když komorníku ztravu na pónoně dáváš, daj jmu na den jeden groš, nebo což móż groš zastati;¹⁰ takéž hrazskému, jako menšieho úřada.

10. Když s jednoho chleba mnoho pónodov na pónon, komorníci právo jmajú vzieti, jako by jeden pónod byl; že jsú společníci, proto jedno mýto.¹¹

11. Pakli jsú mnoho pónodov a jsú dielni a jest ot nich jednoho pohniti: právo jmá každý pónod dáti ot sebe zvlasti¹² komorníkóm mýto, jakoby pro jednoho šel, že je každý hospodář.

¹ T. j. protože (V.).

² Dolož: má pohniti takto.

³ T. j. pochůzku.

⁴ T. j. jestli to vůle původova, proti které se nic namítati nemohlo.

⁵ T. j. s tím komorníkem té které popravu.

⁶ = a on.

⁷ = pouze (V.).

⁸ Jestliže (V.).

⁹ Bez průvodu (V.).

¹⁰ T. j. jídlo a pití, což za groš stojí.

¹¹ Taxa (V.).

¹² T. j. zvlášť.

12. Kdýž pówod chce v jednej popravě mnoho jich pohoniti, komorníkóm právo z jednoho mýta všeky sehnati, jakoby pro jednoho penieze vzal za pówon, že v jednej popravě.

13. Pakli pówod chce ve dvú nebo ve třech popravách jedniem komorníkem hrazským pohoniti, právo pówodu dáti komorníku ot každé popravý mýto, též jakoby ot jedné dal, protože v každé popravě právo dobytí komorníka a trhy pohoniti.

14. Všeka potřeba, což komorníkóm právo zdiati, což pohnati nenie, to móż vše jedniem zdiati, jenž se:¹³ nebo na úmluvu, nebo rok dáti, nebo což komorníkem zdiati, to jedniem komorníkem.

15. Kdýž pówod dá komorníku svój ków, že na něm sněde¹⁴ pówon nebo na úmluvu, nebo kterúž kolivěk potrebu: jest polovice mýta pówod převuzen,¹⁵ že koně požičil.¹⁶

VIII. V ROZLIČNÝCH NÁROCIECH KTERÉ PRÁVO.

154. Z plena¹ jeden pówon; právo k roku pohnati, kdýž chce k najbližšiemu, do čtyr neděl; což rok bliže jedniem dnem, to pře ta ztracena; jest-li rok dále čtyr neděl, že neprojde roku šesti neděl, a je s právem sehnáno z té pře.

155. Pak-li chce z té pře přihnati k najdalšiemu roku, to móż do šesti neděl; což by rok byl dále jedniem dnem šesti neděl, to pře ta ztracena; jest-li rok bliže šesti neděl, že nenie méně k roku čtyr neděl, a je s právem z té pře sehnáno. Právo voda.²

156. Ze zlodějstva, což pomnienie,³ jeden pówon; též právo pohoniti jako z plena; právo voda.

157. Z lúpeže jeden pówon; týmž právem pohoniti jako z plena; právo voda.

158. Z lesa porubanie jeden pówon; jako z plena; právo voda.

159. Ze vzebranie úroków jeden pówon; takéž pohoniti jako z plena; právo voda.

160. Z jetie jeden pówon; právo pohoniti jako z plena; právo voda.

161. Ze zlata jeden pówon; právo pohoniti jako z plena; právo železo; nemóż pohoniti k malému úřadu.

162. Z věchów zavinitie, násilím požetie jeden pówon; z ohně⁴ jeden pówon; právo pohoniti jako z plena; o tu při právo železo.

163. Z výboje⁵ jeden pówon; právo pohoniti jako z plena; právo železo.

164. Z žitie⁶ jeden pówon; právo pohoniti jako z plena; právo sirotčie.⁷

165. Z kázanie⁸ jeden pówon, pohoniti jako z plena; právo sirotčie.

¹³ Neutrum staré námětky: sjen, sja, sje = tento, tato, toto. — Dolož zde: jest.

¹⁴ T. j. sjede, jako vynízda = vyjízda. — Sjeti pówon = pówon jízdo dodati.

¹⁵ T. j. povinen, zavázán (V.).

¹⁶ Pájčil (V.).

¹ Majetkový delikt provázený násilím (V.).

² Důkaz ordálem vody (V.).

³ „Zlodějstvo, což pomnienie“ znamená: zlodějství, kteréž sice opovězeno bylo, při kterém ale teprve hnáno býti mohlo, kdýž poškozený zloděje se doptal.

⁴ Zhářství (V.).

⁵ Delikt násilí s poškozením majetku (V.).

⁶ Prospěch z majetkového deliktu jiným spáchaného (V.).

⁷ Výsada původně jen pro sirotky, že mohli žalobě čelití prostě jen vlastní přísahou (V.).

⁸ Rozkaz spáchatí delikt (V.).

166. Z privedenie⁹ jeden póhon; právo pohoniti jako z plena; právo sirotčie.
167. Z prijatie¹⁰ jeden póhon; právo sehnati jako z plena; právo sirotčie.
168. Z rady, cožkolivěk radil, jeden póhon; právo sehnati jako z plena; právo sirotčie.
169. Ze vzoranie dědiny jeden póhon; právo voda.
170. Z dluhu z kakéhož kolivěk, což méně lotem desieti hřiven, jeden póhon; právo svědky vésti.
171. Z ran modrých, z mála nebo ze mnoha, jeden póhon; jako z plena právo sehnati o tu při; právo pývodu přísieci, což jmá ran ot něho, jenž bit; více práva nenie.
172. Z ran otvořitých jeden póhon; právo jako z plena pohnati; právo pývod přisez.
173. Z ran z síných jeden póhon; právo sehnati jako z plena; právo pývod přisez.
174. Z ran krvavých jeden póhon; právo sehnati jako z plena; právo pývod přisez.
175. Z lovu, jež v ciziem loví, jeden póhon, že je zlodějstvo; právo sehnati jako plena.
176. Ze psa neda z kakého i ze všelikakého jeden póhon, že to zlodějstvo; právo za přísahu vzieti na svú vieru, rci: „To беру на мú vieru i на мú duši, sem-li ten pes zúkradl, bóh daj, bych opsěl, jako ten pes“.¹¹
177. Když pohoní ze sveřepic,¹² to je trój póhon sehnati; právo železo.
178. Ze ščepón uškození trój póhon; z toho právo železo.
179. Ze včel¹³ trój póhon; právo železo.
180. Z hlavy trój póhon; z chromoty trój póhon; právo železo.
181. Z očí vynětie trój póhon. Z jazyka uřezání trój póhon.
182. Z podávenie¹⁴ ženy trój póhon; právo otpřisieci sě samému sedmému, že nevinen.
183. Z děvojtva otjetie trój póhon. Z únosby trój póhon.
184. Z hlavy trój póhon; právo s meči sědati.¹⁵ Z přihlavného dobytká trój póhon; právo za kyje sědati.¹⁶
185. Z otboje¹⁷ trój póhon, staré právo; ale nové jeden póhon.
186. Z dědiny uvázanie¹⁸ trój póhon, právo svědky. V zástavy uvázanie trój póhon; právo svědky.
187. Z ssutie¹⁹ dědiny z přivuzenstva trój póhon; právo svědky. Z vyplacenie dědin trój póhon; právo svědky.
188. Z sirotka přivuzného, chtě ho chovati, trój póhon; právo svědky.
189. Z purgretné děciny²⁰ trój póhon; právo svědky.

⁹ Návod (V.).

¹⁰ T. j. věci z deliktu (V.).

¹¹ Patrně prastaré zaklínání (kletva) (V.).

¹² Plemenná kobyla, zde: ukradená, zabitá nebo zadržena (V.).

¹³ Krádež včel (V.).

¹⁴ Znásilnění (V.).

¹⁵ Soudní souboj (V.).

¹⁶ Souboj holemi (V.).

¹⁷ Zprotivení se úřední moci (V.).

¹⁸ Vzetí v držbu.

¹⁹ Retrakt (viz Krátké dějiny) (V.).

²⁰ Nemovitost na „německém“ právu (V.).

190. Z dědiny, otpierajúce panie vĕna, trój pónon; právo svědky.

191. Z dluha kakéhož kolivĕk, což viece desieti hřiven jedniem grošem, trój pónon, právo svědky.

Z základa,²¹ což viece desieti hřiven jedniem grošem, trój pónon; právo svědky.

192. Z opravy dědiny²² trój pónon; právo svědky.

Z rozdiela²³ trój pónon; právo svědky.

XVII. O VDÁNIE

(XVIII. ZNAMENÁNO O KOBYLĚM POLI*)

271. Sveřepicĕ nemóz vdáti, kteráž na sobĕ znamenie jmá, na spasĕ, protože chodí s znamením kobyliím polem. Ale pohoň ze škody, což vadí od sveřepicĕ.

272. Pak-li která sveřepicĕ chodí bez znamenie, aĕ jmá i kobyľé pole, a ji móž vdáti na svej dědinĕ, že chodí jako orné klisĕ; takéž podkovaná sveřepicĕ jako orné klisĕ.

271. Cizí plemennou klisnu (sveřepicĕ), která na sobĕ má zvláštní značku, nemůž vlastník pozemku na místě, jež bylo klisnou spasením poškozeno, „vdáti“ (tj. symbolicky odevzdati úřednímu zřizenci v jistĕ sumĕ penĕž), neboť jde o zvířĕ, jež nosí zvláštní značku a uskutečnuje jen právo kobyliího pole, které její vlastník má k okolním pozemkům. Avšak doporučuje se v takovém případě, aby vlastník poškozeného pozemku podal na vlastníka klisen žalobu o škodu jimi způsobenou.

272. Jestliže některá plemenná klisna chodí po cizích pozemcích bez povinného označení, můžĕ ji souseď na svĕm pozemku „vdáti“, a to bez ohledu na to, že patří někomu, kdo má právo kobyliího pole k pozemkům souseďů. Neboť taková klisna chodí jako tažná kobyľa, pro jakou právo kobyliího pole neplatí. Takĕ klisna podkovaná, (která nad to působí podkovami zvláštní škodu), můžĕ být „vdána“ jako tažný kůň.

²¹ Zástava ruční (V.).

²² Zakladatelská práva k nemovitostem (V.).

²³ Rozvázání nedílného společenství (V.).

*) Z obou kapitol jsou zde vybrány partie vztahující se k instituci „kobyliího pole“, tj. k právu spojenému s vlastnictvím pozemku, pouštĕt v určité roční době na souseďní pozemky k volnému pohybu konĕ zvlášť označené. — Z literatury: V. VANĚČEK, České kobyľí pole, Praha 1959 (Rozpravy ČSAV); týž autor, Záhada „vdání“, Praha 1942 (Rozpravy České akademie); Z. KACZMARCZYK, Czy w Polsce istniało „prawo kobylego pola“?, Czasopismo Prawno-historyczne, XII, 1960, 201—206.

273. Ktež sveřepicě nejmajú na obci obory, ty kobyly móż vdáti, že kobylyého pole nejmajú.

274. Sveřepicě ot svatého Havla mohú choditi, ktež chtie po osěních, kakž najdále nebo najblížě, bez pastvy; do svatého Juřie nemóż jich vdáti. Ale od svatého Juřie do svatého Havla právo sveřepicě pásti pastevci nebo kobylníku, že nemohú choditi, kudyž chtiec, že móż s právem brániti, že móż na škodě vdáti.

292. Ktož kúpí kobylyé pole, právo jmá dědinných let za opravce nepropustiti, proto zda-li by mu bránili kobylyého pole, aby mu zprávcě zpravili.

293. Pak-li by sě zameškal, že za opravce propustí a potom pustí kobyly, ač je i vždy bylo kobylyé pole, ale potom musí sobě sám zpravovati; proto kobylyého pole neztratí.

294. Pak-li by dřeve nebylo kobylyé pole a kobyly chodily dědinná léta, a ty kúpil s kobylym polem, juž je prodržal kobylyé

273. Tam, kde není zvláštní ohrady pro plemenné klisny na pozemcích občinných, nesmějí chovatelé nemající ohrad vlastních pouštěti klisny po pozemcích sousedů, neboť nemají právo kobylyého pole. Takové klisny ovšem lze „vdát“.

274. V době od sv. Havla do sv. Jiří mohou plemenné klisny z pozemků, s nimiž je spojeno právo kobylyého pole, chodit po veškerém osení všech sousedů, vzdálených i bližších, ovšem s podmínkou, že se nepasou. Nikdo je nemůže „vdáti“. Naproti tomu v druhé polovině roku, od sv. Jiří do sv. Havla, chovatelé sveřepic žádné právo k pozemkům sousedů nemají. Plemenné klisny musí pásti na pozemcích jejich majitele nebo na obci zvláštní zaměstnanec, pastevec nebo kobylník. Plemenné klisny se nesmějí pohybovat po pozemcích sousedů. Jestliže se tam snad dostanou, mohou být sousedem podle práva odehnány a mohou jím být i „vdány na škodě“.

292. Kdo koupí kobylyé pole resp. nemovitost, o níž prodávající tvrdí, že s ní je spojeno právo kobylyého pole, musí podle práva užiti doby dědinných let, po kterou prodávající mu ručí za právní vady věci a pustiti své kobyly na pozemky sousedů. Kdyby mu totiž sousedé v užívání této služebnosti kobylyého pole bránili, pak mu prodávající jako ručitel (správce) toto právo proti sousedům soudně obhájí nebo dá náhradu.

293. Kdyby snad (ten, kdo koupil) nechal projít zmíněnou dobu, aniž by své kobyly pustil na pozemky sousedů, a učinil tak až později, kdy prodávající již není povinen zárukou, není ještě nic ztraceno. Jenomže musí sám své právo soudně obhájit, což se mu jistě zdaří, jestliže právo kobylyého pole s příslušnými pozemky již před tím vždy bylo spojeno.

294. Jestliže zde dřívější vlastníci právo kobylyého pole neměli, je věc pro nabyvatele těžší, ale nikoli beznadějná.

pole. Tehda, proč nebránil za opravce.
(Ježto nebylo kobyliho pole).

295. Ktož kúpí kobylyé pole a ve dsky vloží to: tehda dobud hrazského komorníka, ati vysvědčí před úřadem, že tě od úřada pojem, i zapoviedal na třech trzích okolniech toho sbožie, že to kúpil s kobyliím polem. Jmá-li kto co proti tomu mluviti, tehdy toho do let brani: on pro chudobu nemóž kobyly po kobyliém poli pustiti a proto trhy zapoviedá a k tomu ve dsky vloží.

296. Tehda proto kobylyé pole bude jmieti, že je okolní sused nebránil za časa a za opravce kobyliho pole i za let. A v tom se dokládá desk zemských, že je léta vydržal tři nebo dědinná.

Jestliže koupil kobyly od předchozího vlastníka s jeho ujištěním, že zde právo kobyliho pole k susednímu pozemku je, pak v dobré víře v toto ujištění (bona fides) může pustiti kobyly na susední pozemky a jestliže tento stav potrvá alespoň po dobu dědinných let a žádný sused po tuto dobu nevznesl protest, jež by prodávající byl musel soudně vyřídit, pak je vyhráno: právo kobyliho pole pro pozemek získá se vydržením. Sused měl včas protestovat, že tu kobyliho pole nebylo.

295. Kdo koupí nemovitost, o níž prodávající ujišťuje, že je s ní spojeno právo kobyliho pole a dá si to zapsat do desk zemských, má ještě, aby své právo na všechny případy zabezpečil, najmout si od pražského deskového úřadu zřizence (komorníka), který provede následující řízení: dostaví se na tři trhy v trhových místech blízkých koupené nemovitosti a vyhlásí tam úředně, že statek byl koupen s právem kobyliho pole a že každý, kdo by něco proti tomu měl, má ohlásit ve lhůtě dědinných let soudu své námitky; že nový nabyvatel nepouští kobyly po susedních pozemcích jen proto, že jich právě nemá („pro chudobu“) a na místo toho že své právo dává vyhlásit úředně na trzích. Před úřadem desk zemských nechť komorník pak úředně vysvědčí, že byl od úřadu řádně najat a že příslušnou proceduru provedl. I to nechť se zapíše do desk.

296. Takovouto cestou zajistí si každý právo kobyliho pole k pozemkům susedů, i když sám tohoto práva nepoužíval a to v důsledku toho, že žádný ze susedů v příslušné lhůtě, po kterou běžela i záruka prodávajícího, proti takovémuto právu nic nenamítal. Deskami zemskými lze vésti důkaz o tom, že právo kobyliho pole bylo zajištěno vydržením.

Naše ukázky (i s poznámkami zvláště neoznačenými) jsou vzaty z edice — jakkoli nedokonalé — Vincence BRANDLA, *Knihy Rožmberská*, Praha 1872. Články o „kobyliím poli“ z kapitol XVII. a XVIII. jsou přetištěny tak, jak jsou podány ve výše citované monografii VANĚČEK, *České kobyly pole*, 1959, str. 10—11 a 14—15.